

Par varu, atbildību un ilgtspējīgu attīstību. Uz izglītību 3.0 tiecoties

FOTO: Andris Bērziņš

„Man patīk doma, ka, ejot uz izvēlēto mērķi, var palaist garām iespējas, ko piedāvā gadījums. Kad vēl, ja ne šajā laikmetā to atcerēties? Acis ir jātur vaļā, un ir jāspēj sabalansēt kārdinājumus un solījumus, vispirms jau sev pašam dotos,” saka Aija Tūna.

IK AIJA TŪNA
Speciāli „Izglītībai un Kultūrai”

Balta sniega un jauna apsoli-
juma gaidās ir sācies un strauji
uz priekšu rit jaunais gads –
kārtējais dzīves posms, kuru
jaunu var padarīt nekas cits
kā mūsu pašu centieni kaut ko
darīt citādi. Daļa darāmā ne-
maz tik jauna nav; tā vienkārši
ir stāvējusi rindā uz darišanu,
cita – gluži otrādi – ir nolikta
tālāk no acīm, lai neatgādina
par sevi un nekaitina.

Latvijas īpašā vieta Eiropas
Savienības un visas pasaules

“ Motivēti
darbinieki
nemeklē ēku,
kurā atsēdēt darba
dienu, bet gan auglīgu
darba vidi, kurā justies
iederīgām, iesaistītam,
novērtētam.

ikdienā aktualizē runas un dar-
bus, kas sekmē iesaistīšanos,
izaugsmi un ilgtspēju, nu šai
virknei pievienojot arī drošību.
Taču ne labi sagatavotu ierēdņu
armija un saujiņa politiķu iz-
šķirs šo jēdzienu iedzīvināšanu
ikdienas praksē, bet mūsu pašu
(ikviena) izpratne, lēmumi un
ikdienas darbība, gan personī-
gajās, gan profesionālajās kur-
pēs esot. Pagājušā gada nogalē
UNESCO ģenerāldirektore Iri-
na Bokova teica, ka ilgtspējīgas
attīstības nodrošināšanai „ne-
pietiek ar attīstītām tehnolo-
ģijām, politiskiem lēmumiem
un finansiāliem ieguldījumiem,
mums ir jāmaina veids, kā do-
mājam un rīkojamies kā indivi-
di un kā sabiedrība”. Ar to tad
arī sākam – vai turpinām, lai
neiekristu naudas un tehnoloģi-
ju dominēšanas valgos.

Tragiskie notikumi Francijā
atkal aktualizēja būtiskus jau-
tājumus. Mēs un viņi. Labie un
sliktie. Pareizie un nepareizie.
Kuri ir kuri? Kurš ir galvenais?
Vēl trakāk – kura vērtības ir
vērtīgākas? Skolās – gluži kā
tajās maģiskajās Ziemassvētku

“ Nosaucot par
diedelēšanu
mēģinājumu uzsākt
sarunu un rast
risinājumu – vai tas
nav tas, ko mums
vajadzētu prast daudz
labāk *īstajā dzīvē*?

bumbās, kurās, tās pakratot,
pār iekšā iesprostotajiem lau-
kiem, balerīnām vai mazpil-
sētiņām klājas biezs un spožs
sniegs, – dzīvo visa mūsu rea-
litāte – šodienas un tā, kura
būs pēc brīža. Tur savas dienas
pavada labie skolēni un pārējie
vai skolēni ar labiem sasniegu-
miem katram citā jomā – un
katram pa spēkam esošiem.
Tur redzamas varas pozīcijas
vai savstarpēja cieņa, kopīgi
mērķi vai katram savs deķītis,
parādes forma vai ikdienas rū-
pes, centieni būt nemanāmam
vai aktīva līdzdalība, bailes no
soda vai dotā vārda turēšana
kā norma. Ko no tā visa viņi
paņem līdzī, izejot pa skolas
durvīm un atbildot uz lielajiem
dzīves jautājumiem?

Gada nogalē visapkārt ska-
nēja stāsti par semestra beigu
notikumiem. No vecāku, no
skolēnu, no skolotāju viedok-
ļa. Brīžiem likās, ka stāstītāji
dzīvo atšķirīgās valstīs, atšķi-
rīgos laikos un pavisam no-
teikti domā un rīkojas, atšķi-

“ Mums ir
jāmaina veids,
kā domājam un
rīkojamies kā indivīdi
un kā sabiedrība.

rīgu domāšanas paradigmu
vadīti. Lai nu kā ar skolēniem
vai vecākiem, bet mani atkal
un atkal pārsteidza tik daudzi
principiālie un tieši tāpēc par
sevi lepnie skolotāji, kuri nu
tik stalti iestājās pret lūgšanos,
labošanu un atzīmju diedelēša-
nu, ar to paši skaidri pasakot,
ka skolā stāsts ir par atzīmi,
ne nepieciešamību un iespēju
paveikt darbu līdz galam, de-
monstrēt rezultātu vai apgūtās
prasmes vai – galu galā – aiz-
pildīt tā vai cita iemesla pēc ra-
dušos robu zināšanās, jo citādi
nevar tikt tālāk.

Laikam jau salda ir šāda sa-
vas varas apziņa. Iespēja likt,
ļaut vai neļaut lūgties. Nosaucot
par diedelēšanu mēģinājumu
uzsākt sarunu un rast risināju-

mu – vai tas nav tas, ko mums
vajadzētu prast daudz labāk
īstajā dzīvē? Jā, tieši šādi teksti
par lūgšanos un diedelēšanu
skanēja pieredzējušu un tak jau
cienījamu pedagogu izteiku-
mos. Kādu vēstījumu tas dod
skolēniem? Ka nevajag iespringt
ar nepadarīto darbu pabeigša-
nu, pieļauto kļūdu labošanu,
pašu doto vai citu uzspiesto so-
lijumu pildīšanu? Atzīme, tāda
vai šāda, ir izlikta – un miers.
Tālāk būs cita dzīve.

Taču man liekas, ka šādas at-
tīcības ir kropļojošas gan vie-
nai, gan otrai pusei. Tiem, ku-
riem pieaug savas varas un (paš)
taisnības apziņa un aizmirstas,
ka dzīvē mēdz būt visādi. Tiem,
kuriem sāp – par nepieņemto
(jo tas iesniegts dienu vēlāk)
vai pavirši pārskatīto mājasdar-
bu, par vienaldzību pret uzdoto
jautājumu vai pacelto roku, par
„dariat, kā gribat”, kas beidzas
ar „tā nav pareizi” situācijām –
un tad vienā brīdī vairs nesāp,
ir vienalga, ļoti gribas pašiem
nonākt varas pozīcijā vai... iz-
stāties no spēles.

Jā, mēs zinām, ka mērķiem ir
jābūt, ka termiņus un norunas ir
jāmācās (un jātrenējas) ievērot,
bet sarunai ir jābūt par darbiem
un to kvalitāti, ne atzīmēm.
Dzīve nav taisnvirziena šoseja,
un tāda tā nebūs arī šogad. Man
patīk doma, ka, ejot uz izvēlēto
mērķi, var palaist garām iespē-
jas, ko piedāvā gadījums. Kad
vēl, ja ne šajā laikmetā to atce-
rēties? Acis ir jātur vaļā, un ir
jāspēj sabalansēt kārdinājumus
un solījumus, vispirms jau sev
pašam dotos.

Biznesa aprindās uzskata, ka
gan labi darba devēji, gan labi
darba ņēmēji pašlaik viens no
otra sagaida vairāk nekā mi-
nimumu. Kā nesen teica „Nor-
dea” personāla daļas vadītājs
Latvijā Zigmārs Valtmanis,
pārsniegt gaidīto ir viena no
panākumu atslēgām veiksmī-
gai sadarbībai, turklāt „moti-
vēti darbinieki nemeklē ēku,
kurā atsēdēt darba dienu, bet
gan auglīgu darba vidi, kurā
justies iederīgām, iesaistītam,
novērtētam”. Vai arī jums šis
izklausās ļoti līdzīgi labas pe-
dagogijas un labas skolas kul-
tūras aprakstam? Ne pēdējā

“ Galvenie izglītības
virzītājspēki
ir problēmu
risināšana, inovācijas
un radošums, un
skolotājs ir savienotājs
un līdzradītājs.

sola drošība un „lai tikai mani
neizsauc”, bet es eju strādāt,
pedalīties un būt.

Tātad neatliek nekas cits kā
pašiem būvēt savu jauno gadu,
citādi arī šis būs tikai vēl viens
tas pats vecais. Tehnoloģiju
analoģiju izmantojot, ir jāvirzās
prom no izglītības 1.0 – varas
laikmeta ar trīs stūrakmeņiem:
lasīšanu, uztveršanu un atbil-
dēšanu – cauri izglītībai 2.0 –
iesaistīšanās laikmetam, kurā

“ Mēs zinām, ka
mērķiem ir jābūt,
ka termiņus un
norunas ir jābūt
(un jātrenējas) ievērot,
bet sarunai ir jābūt
par darbiem un to
kvalitāti, ne atzīmēm.

bikli un fragmentāri mācāmieš
veidot saiknes, radīt un sniegt
savu ieguldījumu, – uz izglīti-
bu 3.0, kas balstās uz pārliecī-
bu, ka saturs ir viegli un brīvi
pieejams un ikvienam ir jāie-
saistās pašvadītā, uz interesēm
balstītā mācīšanās procesā.
Tajā galvenie izglītības virzī-
tājspēki ir problēmu risināša-
na, inovācijas un radošums, un
skolotājs ir savienotājs un līdz-
radītājs. Kā saka Džekija Ger-
šteina (*Jackie Gerstein*), pašlaik
vairumā skolu (un izglītības
sistēmu) joprojām tiek īstenota
izglītība 1.0 un tiek runāts par
izglītību 2.0, kaut gan ar stei-
gu vajadzētu plānot un ieviest
izglītību 3.0 – lietotāja radītu
izglītību, kura ietvaros būšana
par skolotāju nav algas darbs,
bet esības piepildījums.

Cik labi būtu, ja zem eglī-
tes, pie kamīna vai zem spil-
vena mēs būtu atraduši vairāk
uzdrīkstēšanās pasmaidīt par
sevi, par savu taisnību vai pat-
tiesību, vairāk vēlmes atvērties
un meklēt jaunus, kopīgas pat-
tiesības, vairāk prasmes atrast
savu burkānu – savus mērķus,
kuru pēc ir vērts pūlēties – ne
tāpēc, ka kāds liek vai esam tik
cēli, bet tāpēc, ka paši tā gri-
bam un zinām, kāpēc to un tā
darām, turklāt mūsu mērķu
sasniegšana nesis labumu arī
citiem. Ar tādu pieeju skolotāja
darbs atkal ir pacilājošs, pašam
un citiem saprotamāks, jēgpil-
nāks un cilvēciskāks. Tad vara
nav jādemonstrē, atbildība ir
vispirms pašam pret sevi un iz-
glītība ilgtspējīgai attīstībai nav
pārejošs politisks sauklis, bet
tas, ko nevar nedarīt, lai pašiem
un citiem būtu labāk. ■